

prava pěti verzí textu a obrazové části, které jsme vždy prodiskutovali a zredigovali. Verze čtvrtá byla určena k recenzi. Vydána byla verze pátá. Doba mezi první schůzkou a první verzí byla při prvním a druhém svazku zbytečně dlouhá.

Snažil jsem se ukázat, že týmový výzkum dějin divadla v některých případech, tam, kde jde o úkoly, které jsou nad síly jedince, je zcela nezbytný, tak jako je nezbytný v jiných moderních vědách. Nechtěl bych však vzbudit dojem, že jsem proti výzkumu individuálnímu. Jsem hluboce přesvědčen, že pro kvalitu těchto velkých děl, a tím spíše pro náš osobní odborný růst, je nutné, abychom střídali týmovou práci s prací individuální. Moderní věda, ať tedy i teatrologie, musí počítat s oběma typy. Odborník, který jeden z obou typů zavrhuje, si nepočíná moudře.

D i s k u s e :

ARTUR ZÁVODSKÝ:

Myslím, že profesor Černý ukázal správně a zřetelně výhody kolektivní divadelněvědné práce, a já bych chtěl přičlenit jen poznámku k úkolům české divadelní vědy, které si přímo vynucují kolektivní spolupráci většího počtu teatrologů.

Dějiny českého divadla jsou do značné míry hotovy už v rukopise a jejich vydávání je zaručeno. V této chvíli vystává však před českými teatrology jeden veliký a naléhavý úkol - vydání divadelního slovníku. To není samozřejmě úkol nový, pracovníci Kabinetu tento úkol dávno sledují a k jeho

zvládnutí bylo vykonáno už mnoho věcí. Domnívám se však, že i z tohoto shromáždění, kde jsme se - čeští divadelní vědci - sešli v tak velkém počtu, by měl vzejít popud, aby slovník byl vydán jak jen možno v nejrychlejší době, a to nikoli pouze v nějaké stručné verzi, nýbrž slovník pokud možno rozsáhlý, čtyřdílný. K vypracování tohoto slovníku by se měl spojit celý aktiv naší vědecké obce, divadelní vědci obou našich národů. To myslím by byla přímo manifestace divadelněvědné týmové práce pro dobro českého divadla.

Jinou takovou manifestací by se mohl stát divadelněvědný, speciálně historicky zaměřený časopis. Myslím, že i se zřízením takového časopisu by se nemělo otálet, neboť tento časopis by mohl mít význam platformy, která by spojovala všechny divadelní historiky obou našich národů. Bylo by proto potřeba, aby i toto shromáždění vyslovilo svůj jasný hlas o těchto věcech.

JAN CÍSAŘ:

Už v úvodním referátu profesora Černého bylo řečeno, že nejsem příznivec týmové práce. Že to považuji za dogmatické velikášství. Chtěl bych tuto věc vysvětlit, a to ne proto, abych se přel, ale z toho důvodu, že se chci pokusit objasnit některé problémy práce historika, historika divadla.

Má poznámka o týmové práci vznikla na základě metodologického zamyšlení nad knihou Kapitoly z dějin slovenského divadla. Já jsem v té souvislosti napsal, že tuto práci napovazuji za dobrou prostě proto, že nevidím v této knize souvislý výklad, který by se pokoušel zachytit jistou vývojovou záko-

nitost dějin slovenského divadla, a dále že se domnívám, že po tolika letech práce a při tolika materiálu, který byl sebrán, je to promarněná šance. Přitom mně šlo o něco jiného, k čemu bych se chtěl nyní dostat.

Pokud jde o týmovou práci, vím, že ji absolutně není možno odmítat. Někomu vynovuje, někomu ne, přičemž skutečně vývoj současné vědy ukazuje, že ve všech vědních oblastech se lidé sdružují k týmové práci a že tato práce přináší výsledky. O co mi tedy jde? Domnívám se, že ke sdružení k týmové práci musí dojít - nebo mělo by docházet - na základě jistého vnitřního puzení. To jest: domnívám se, že ke sdružení k týmové práci na určitém výzkumném úkolu má dojít teprve poté, jestliže existuje velká osobnost, která celou svou předcházející práci, metodologickým systémem své práce, připravuje své žáky, své následovníky, své pokračovatele, kteří pak prostě rozvíjejí a doplňují to, co tento člověk vytvořil. Na druhé straně může myslím vzniknout podobný tým - aké tak, že několik lidí pracuje ve stejném oboru na stejném úkolu tak intenzívně, že se stále více sbližují, až jednoho dne pocítí potřebu spojit se s tím, aby vytvořili větší, kolektivnější dílo, které by obsáhlo těmi spojenými silami víc, než je každý z těchto lidí schopen obsáhnout sám. Má skeptická poznámka o týmové práci vznikla na základě přesvědčení, že u nás k týmové práci ve smyslu tohoto vnitřního puzení dosud nedošlo. Že prostě k vzniku těch týmů, které vznikly v naší divadelní vědě, došlo předčasně, dříve, než bylo možno vůbec založit jistou metodu, která by lidi sblížila.

Všichni pamatujeme, jak se v padesátých letech sešel aktiv historiků českého divadla, který pak vydal dva sborníky

Listy z dějin českého divadla, v nichž v podstatě velmi jednoduchou sociologicko-marxistickou metodou, často velice výrazně ideologizující, nezkoumající jevy ve skutečné hodnotě, zpracoval určitá témata. Hned nato, aniž bychom rozvíjeli systematicky divadelně historiografickou metodologii, začala týmová práce na velikém úkolu - Dějinách českého divadla. Já teď nechci a ani nemohu posuzovat výsledky té práce, protože jsem první svazek Dějin ještě nedočel, a budu velice rád, jestliže - až je zevrubně prostuduji - se mé názory na celý problém ukáží jako zcela mylné. Ukáže-li se, že se metoda dá vytvořit dodatečně, uvnitř samotné práce na díle.

A to je to, o čem mám pochyby. Lze skutečně metodu díla vytvořit v průběhu práce? Nemusí základní předpoklady k vytvoření této metody existovat ještě předtím, než se takové velké dílo, jako jsou Dějiny českého divadla, začne psát? Budu skutečně velice rád, jestliže po zevrubném prostudování prvního dílu Dějin českého divadla zjistím, že takové předpoklady předem být nemusí. Kapitoly z dějin slovenského divadla mne o tom však vůbec nepřesvědčily.

To je má první poznámka k problému týmové práce.

A teď několik dalších poznámek na okraj.

Za základní předpoklad práce historika a práce historika divadla považuji schopnost zachytit cnen jev, který si historik zvolil za předmět svého výzkumu, ve vývojových souvislostech. To je to, co tvoří pro mne *conditio sine qua non* této práce. Souhlasím s prof. Černým, že týmová práce musí být založena na vzájemné kontrole zúčastněných, má-li vytvořit jednolitý organismus. Ale tento jednolitý organismus musí mít schopnost, jde-li o historii jistého fenoménu, zachytit tento

fenomén v jeho vývoji. A to vzbuzuje otázku, je-li v týmové práci něco takového vůbec možné, je-li možné jisté fakta srovnat tak, aby byly přesně zachyceny vývojové procesy a zvraty, když každý z autorů několikačlenného týmu pracuje pouze na určitém úseku. Neboť nelze dost dobře zachytit jistý fenomén v jeho vývoji, nemohu-li vyjít z toho, co bylo předtím.

Rozdělím-li však výzkumné úkoly mezi více osob, položíme-li tyto výzkumné úkoly za sebou v jistých periodizačních etapách, vzniká základní problém, jak mohu uvnitř tohoto úkolu zachytit vnitřní vývoj zkoumaného fenoménu, jestliže neposoudím to, co bylo předtím, jestliže neukáži, do jaké míry ona etapa, která přišla, je etapou novou, překonávající nebo nepřekonávající etapu minulou.

To je pro mne osobně kardinální otázka. Pro mne je například otázka českého realismu - promiňte, že uvádím příklad ze své vlastní autorské zkušenosti - v základě posuzovatelná jedině v kontextu celého vývoje českého divadla zhruba od let padesátých minulého století, a jedině na tomto pozadí - já jsem to neudělal bohužel pořádně - lze posoudit perfektně, co všechno nového český kritický realismus přináší do vývoje českého divadla. Ale jestliže mne jako autora periodizace dějin dostane do situace, že musím psát o jediné etapě, jak mohu vnitřní vývoj toho jevu posoudit? Samozřejmě nemyslím, že je nutno analyzovat detailně divadelní dějiny od padesátých let nahoru. Ale jedině v těchto relacích je tato otázka posuzovatelná.

Tak to je další věc, která mne vede k jistému skeptickému postoji k týmové práci.

JAN PORT:

Také já bych se chtěl přimluvit za zřízení teatrologického časopisu, který by konečně nesledoval pouze vývoj moderního světového divadla a filmu, jako to činí většina dnešních časopisů. Potřebovali bychom něco, jako mají Francouzi, časopis, v němž bychom mohli separátně publikovat některé poznatky, které by snad přispěly k doplnění takového celku, jako jsou Dějiny českého divadla. Tedy časopis nejen pro nás, ale i pro budoucí generace.

A nyní o mé zkušenosti z práce na Dějinách českého divadla, která může sloužit za příklad týmové práce.

Předně bych chtěl říci, že první svazek Dějin dal velikou práci. Především ovšem našemu redaktorovi, který musel krotit ty divoké muže svého týmu a dávat jim jakási udidla, aby přišli do jeho směrnic. To tedy byla opravdu práce. Ovšem mohu říci, že v té spolupráci jsem skutečně přišel na mnoho věcí, které jsem předtím neznal.

Na druhé straně týmová spolupráce byla vedena dosti systematicky. Po vypracování první verze jsme dostali všichni celý text a měli jsme možnost upozornit na některé věci, které byly podle našeho názoru nepřijatelné. Nicméně když už si ten Scherl s námi dal tak velikou práci, přece jenom je škoda, že jsme se nakonec nesešli nad určitými kapitolami s autory, kteří je vytvářeli. Poněvadž potom by bylo jistě došlo ke vzájemné konfrontaci názorů. Při zvoleném způsobu jsme si ce řekli své námítky vůči jednotlivým kapitolám redaktorovi, ale ne už tomu, kdo tu kterou kapitolu psal. Tak se stalo, že jelikož autoři měli vůči cizím námítkám své protinámítky, řa-

da věcí, na něž bych byl rád upozornil při jiné příležitosti, zůstal neopravena.

Tak to je jen taková malá poznámka, která se spíš vztahuje k tomu, co teprve bude. První svazek je vytištěn a s ním se už nedá nic dělat.

JAN KOPECKÝ:

Já velice nemám rád termín týmová práce. Nemám jej rád proto, že si myslím, že až na několik málo výjimek u nás ve skutečnosti žádný tým v oboru uměnovědy a dokonce ani v širší sféře společenských věd nevznikl. Tým je termín z oblasti sportovní terminologie a znamená takovcu vnitřní jednotu všech členů fotbalové jedenáctky nebo hokejového mužstva, která je dána také dlouhodobým společným soužitím a tréninkem. Proto si myslím, že o týmové práci budeme moci mluvit jako o výsledku určitých etap, které budou předcházet tomu, aby se jednou v oblasti divadelní vědy zrodilo několik týmů navzájem třeba velmi protichůdných, ale tím spíš potom významných pro naši oblast.

Neumím si představit, že by bylo možno například práci na Slovníku českého a slovenského divadla zahájit tím, že se všem, kdož pracují v této oblasti, rozešle výzva, aby se na tomto slovníku počítali. Takové dílo, jako například Slovník, může vzniknout jedině tak, že se k němu jako k úkolu přihlásí ti, kdo cítí potřebu na něm pracovat a kdo průběhem práce prokáží svoji kvalifikaci a zároveň dokáží se zformovat v kolektiv, který nakonec bude s to odpovědnost za konečný výsledek na sebe vzít.

Proto si také myslím, že naše Dějiny českého divadla nejsou výsledkem týmové práce, ale že jsou prostě společným dílem několika autorů, kteří se sešli, protože cítili potřebu přihlásit se k danému úkolu a protože měli důvěru k těm, kteří byli postaveni nebo které si sami postavili do čela tohoto úkolu. Ale myslím, že i v tomto případě šlo pouze o společnou práci, což je něco jiného než práce týmová.

Osobně se za tento způsob práce velice přimlouvám, protože je výhodou pro všechny, kdo pracují v takových oblastech, kde jenom shromáždění materiálů pro určitý úsek představuje práci, daleko překračující limit, který má člověk ke svému životu, a nejen časový limit, ale i to, čeho je jedinec prostě vůbec schopen. Mně osobně dala práce na Dějinách velmi mnoho. Při této práci jsem si totiž uvědomil řadu problémů nových, jichž část se samozřejmě obrátí v těch partiích, ve kterých já jsem přispěl k tomuto společnému výsledku.

V té souvislosti musím v jedné věci polemizovat s doc. Císařem, nikoliv ovšem v rovině obecné, nýbrž v rovině praxe. To znamená, že z toho nevyvozují žádný axiom, žádný závěr obecný, nýbrž polemizují jenom na základě konkrétní vlastní zkušenosti. Nemohu vůbec souhlasit s jeho názorem, že je možno domluvit se předem na metodě a že pouze kolektiv, který je předem dohodnut na určité metodě, může vytvořit společné dílo metodicky plně na výši. Mně totiž spolupráce s pracovníky z Kabinetu i se všemi externisty, neboť jsme byli různými formami - prací na teziích, ve sporech o termíny a vzájemnou kritikou své práce - ve styku, mně tato spolupráce ukázala, že je také možný takový postup, kdy teprve soubor materiálů a úkol provést analýzu a zařazení tohoto materiálu vytváří

předpoklad, aby sama otázka metody byla nastolena. Může to být tedy teprve úkol, o jehož splnění se určitá skupina lidí pokouší, který přivodí situaci, kdy jsou členové tohoto kolektivu nuceni zbavovat se i svých individuálních návyků a všelijakých aprioristických hledisek a hledat společnou metodu, a to prostě z toho důvodu, že teprve konkrétní práce v materiálu nutí autory nalézt v materiálu adekvátní metodu, která je schopna uspokojivě jej utřídit a zpracovat.

A druhá věc pro mne osobně velice závažná je to, že soubor určitých faktů a sdělení je v případě individuální práce vždycky víceméně konečný. Ať chce nebo nechce, v určité fázi práce si člověk musí říci dost. Ale v okamžiku, kdy je konfrontován s prací tak široké kolektivu, jaký pracoval například na Dějinách českého divadla, v tom okamžiku se tyto uměle navozené hranice ruší a překračují. Různá fakta, která jsou v rozporech, se eliminují, nebo se objeví nutnost některá fakta začlenit jinak, před nebo za váš vlastní výklad, zatímco do vašeho výkladu jsou včleňována určitá fakta, na která přišli jiní. Tak nastává situace, kdy limit fakt, jež jsou známa pouze jednotlivci, je překračován a kdy se kolektivně formuje nový, úplnější soubor fakt, k prospěchu díla. V tom lze proto zase spatřovat přednost kolektivní výzkumné práce oproti práci individuální.

MILAN OBST:

Plně chápu hlasy volající po rozšíření jednání naší konference o další okruhy otázek, neboť ať v oboru metodologie divadelní historiografie a teorie divadla vůbec hmátneme kam-

koliv, vidíme věci nezodpovězené, nevyřešené, neujasněné. Zdá se, že bychom zde mohli opravdu diskutovat velice a velice dlouho, a přesto bychom podstatně nepokročili. Začali jsme však dialog a myslím, že je sympatické, že se nám otázky začínají vyjevovat v teoretickém nebo dokonce i filosofickém aspektu.

I otázka individuální a kolektivní vědecké práce může být pojednána jak v rovině organizační, tak i v metodologické nebo i filosofické poloze. Protože když člověk o tom začíná hlouběji přemýšlet - a naše diskuse k tomu dala podnět -, jeví se celý ten problém mnohem složitějším, než se nám to tady podařilo v diskusi ukázat. Koneckonců by se dalo říci, že každá, a tedy i individuální vědecká práce je ve své podstatě prací kolektivní, protože co jiného je vědecké vyjádření než určitá replika na určitý počet jiných individuálních vědeckých vyjádření, která tím způsobem jsou pak zahrnuta i v onom výsledku individuálního úsilí. Nechci do podrobností rozvíjet tuto problematiku, ale myslím si, že i tento na pohled tak jasný problém přináší celou řadu velice zajímavých teoretických otázek, které bude časem třeba vyjasnit.

Nehledě na to, že při zkoumání tohoto problému je nutno vzít v úvahu také historický aspekt. Já chápu docela hlasy, které plédují pro individuálnost vědecké práce. V našem prostředí po údobí nivelizace metodologie vědecké práce právě individuální bádání působilo k uvolnění určitých zábran v tomto směru a mělo nesporně obrodný význam. Na to by se také při posuzování výhod a nevýhod individuální a kolektivní vědecké práce nemělo zapomínat.

JAN RAK:

Jak diskuse ukazuje, vzniká potřeba trochu přesněji odlišit jednotlivé pojmy, diferencovat mezi termínem "práce souborná" a termínem "práce kolektivní" a "práce týmová". Z toho patrně na nejvyšším místě stojí práce týmová, která předpokládá značnou, řekl bych myšlenkovou a metodologickou jednotu. Ale chtěl bych na druhé straně potvrdit, že i v oblasti kolektivní práce, kde nároky toho typu, jaké se uplatňují na práci týmovou, byly ne tak vysoké, vznikla díla, která až do dnešní doby stále ještě mají platnost určitého základního díla i po stránce metodologické. Nemám tady, protože v naší oblasti jsou věci dosud v počátcích, na mysli díla testologická, ale řadu děl, která vycházela v oblasti literární a zejména v oblasti hudební vědy, například známý sborník Adlerův, který sjednocoval jako autory lidi generačně i názorově navzájem od sebe velice odlišné, dokonce i z různých profesí, a který přece vytvářel určitou jednotu v principu a dodnes neztratil význam principiálně metodologicky platné pomůcky, i když jde o dílo tuším z roku 1929.

TOMISLAV VOLEK:

Jak víte, přicházím z jiné profese, zabývám se hudební vědou, a dovoluji tedy, abych se z hlediska muzikologa vyslovil k otázce týmové práce, o které bylo hovořeno v úvodním referátu, a později ještě k dalším problémům, jež zde byly nadhozeny.

Hned v úvodu bych chtěl konstatovat, že tým Dějin české-

ho divadla, ve kterém jsem se shodou okolností ocitl, byl pro mne zatím nejlepší školou kolektivní práce. Zkušenosti, které jsem udělal potom s jinými kolektivy, byly vesměs horší.

Byl jsem vyzván prof. Černým, abych podal stručnou informaci o tom, jak je organizována práce na Dějinách české hudby v Ústavu hudební vědy ČSAV. Této vyzvě částečně mohu vyhovět, i když, což zdůrazňuji předem, nejsem členem tohoto týmu. Příslušná pracovní skupina ústavu píše historii české hudby v rozpětí od roku 1890 až 1945. Původní plán zahrnoval období až do roku 1960, ale časem se ukázalo z mnoha důvodů nemožným napsat historii naší poválečné hudby. Po mém soudu byla práce tohoto kolektivu organizována způsobem velice nešťastným, který lze označit jako byrokratický. Na jejím počátku byla totiž provedena jakási hierarchizace pracovníků tohoto kolektivu, a to tak, že na špici této hierarchie stojí ředitel ústavu, níže pak šéfové jednotlivých oddělení, po nich v této hierarchii přicházejí řadoví pracovníci. Velice se počítalo s externisty, kteří měli vykonat takovou tu plebojskou práci s materiálem, heuristiku. Uvádím tuto negativní zkušenost ze svého pracoviště proto, že skutečně nesmírně záleží na tom, jak je od začátku práce organizována.

Při práci na prvním svazku Dějin českého divadla byl zvolen velmi dobrý postup. Nejdříve byli soustředěni vybraní autoři, pak proběhly určité debaty, v nichž se autorský kolektiv sjednotil na určitých hlavních zásadách, které se pak staly pro všechny směrodatnými. Jednotliví autoři museli akceptovat více či méně nedobrovolně společnou dohodu, ale pak každý, což je velice důležité, psal samostatně svůj text a za ten text je také plně zodpovědný. Naproti tomu při práci na

Dějínách české hudby veliký kolektiv pracovníků vypracovával své texty, ovšem nehrozilo jim, že - až to vyjde - budou pod těmi texty také podepsáni, což vyvolalo jednoznačnou reakci: byly často odevzdávány texty velice nekvalitní, protože byly považovány za pouhé předpracování věci, za pouhou interní záležitost. Myslím, že si kolektiv Dějin českého divadla počíná velice prozíravě.

K tomu, co zde bylo řečeno v předchozích příspěvcích, bych měl ovšem dvě poznámky. Jednu k příspěvku doc. Císaře a jednu k profesorovi Kopeckému.

Představu doc. Císaře o tom, kdy má nastoupit kolektivní práce, považuji za zcela iluzorní. Nenastane taková situace, aby byla předem rozpracována určitá metoda a na její bázi aby - jak on to formuloval - z vnitřní potřeby se dal dohromady nějaký tým. To je neuskutečnitelný sen, protože tady rozhoduje určitá sociální objednávka a té je nutno vždycky vyhovět. Vnitřní potřeba, to je podle mne apel na jednotlivce, na jeho soukromou práci, ale vnitřní potřeba, na které by se sjednotil širší ansámbl, to je sen.

K tomu, co zde říkal prof. Kopecký, bych chtěl zase poznamenat, že je nemožné vyhrazovat označení "tým" pouze pro soubor lidí názorově sjednocených a pracujících jednou metodou, lidí - abych tak řekl - jedné školy. Naopak dnes se jeví veliká potřeba soustředění lidí z různých oborů, různě vyškolených, kteří přinášejí různé techniky, různé tradice výzkumné, znalost odlišného materiálu atd. Pak lze očekávat objevné výsledky. To je podle mne tedy zkušenost i z tohoto ansámblu, nebo připomeňme i Richtův tým v Akademii věd, i ten může sloužit jako dobrý příklad. Musím říci, že já osobně jsem měl

snad největší prospěch z toho, že jsem se v tomto týmu - do-
volte, abych řekl i tyto věci, protože jsem tady jediný z mu-
zikologické oblasti, kdo už tuto zkušenost má - dozvídal
o poznacích nejvíce mému oboru vzdálených. To, s čím sem
přicházel například dr. Port, to byla pro mne právě sféra
nejvzdálenější, totiž znalost divadelní praxe a takových spe-
cificky teatrologických hledisek, které se v mém oboru vůbec
neobjevují. Právě tím, že jsem se ocitl v týmu teatrologick-
ém, jsem získal hodně i pro sebe sama a rozšířil jsem svůj
vlastní obzor.

ZDENĚK SRNA:

Otázka týmové práce po mém soudu vůbec nesouvisí s otáz-
kou jednotné metody. V oborech přírodovědných například vůbec
nezáleží na tom, jakou kdo postupuje metodou, tam je jednotný
cíl a jen se vyžaduje, aby jeden postup navazoval na druhý.
Také my dnes, zkoumáme-li divadlo, měli bychom je zkoumat ve
všech společenských souvislostech, čili tady nám přistupuje
k základnímu aspektu teatrologickému řada aspektů dalších.
Nedospěli jsme dostatečně ani v organizaci naší výuky, a tím
pochopitelně ani ve výzkumu k tomu, abychom vyškolili určitou
část lidí, kteří by z hlediska teatrologického zvládli obory
ostatní.

Je zajímavé, že třeba německá Theaterwissenschaft se
konsoliduje na bázi velmi příkrého odporu k literární vědě,
ačkoli z ní kdysi vyšla. Naproti tomu soužití vědy výtvarné
s vědou divadelní je v Německu na poměrně vysokém stupni.
U nás tento proces formace divadelní vědy vychází spíše z es-

tetiky a z muzikologie - připomeneme tu Zicha - a přitom zjišťujeme, že pro oblast hudebně divadelních žánrů nemáme dostatečný počet kvalifikovaných odborníků, takže nám tady při výzkumu zůstávají mezery.

MIROSLAV KAČER:

Svědí mne trochu jazyk říci něco k použití pojmu týmová práce. Já vím, ono je to moderní a módní jako mnoho jiných slov v našem oboru, k nimž se velice rádi hlásíme, abychom ukázali, že jsme na výši doby. Domnívám se však, že pojmy by se měly používat způsobem, který by odpovídal významu nebo obsahu, jenž je přivedl na svět.

Pojem týmová práce se nezrodil jakožto synonymum pro kolektivní spolupráci. Kolektivní spolupráce ve vědě není záležitost nikterak nová; myslím, že pokud jde o divadelní vědu, ukázal to tady František Černý na řadě příkladů dost názorně. Týmová spolupráce je však něco jiného než pouhá spolupráce kolektivu vědců stejného oboru. Tento termín se zrodil v momentu, kdy přírodní a technické vědy objevily nový typ kolektivní spolupráce, to jest spolupráce, při níž se sdružují vědci zcela různých specializací k průzkumu téhož jevu, vedeneému z velice různých hledisek a různými metodami, různými technikami apod., což přesahuje v každém případě možnosti jediného člověka. To se ukázalo velmi produktivní právě v dnešní době, kdy pomezí problémů hrají tak velkou roli; proto také se slova "týmová spolupráce" stala slavnými. Já se ale trochu obávám, aby to u nás nedopadlo s tímto termínem právě tak jako s jinými módními slovy, jako například s pojmem vě-

deckého řízení za Novotného, kdy prostě starý Šlendrián zůstal, ale všechno se jenom nově a vznešeně pojmenovalo. Proto se přimlouvám, abychom kolektivní autorskou spolupráci nazývali kolektivní autorskou spoluprací a týmem nazývali opravdu jenom to, co odpovídá realitě, která byla tímto pojmem původně pojmenována. Ostatně soudím, že v divadelní vědě je pro týmovou spolupráci prostoru více než v kterékoli jiné uměnovědě, a to právě pro ten syntetický charakter divadelního umění. Týmová spolupráce otvírá velké perspektivy, ale je třeba si uvědomit, co opravdu znamená, uvědomit si její možnosti a perspektivy.